

Justis- og beredskapsdepartementet

Vår ref.
24/1428 - 3

Deres ref
24/2640 - LKR

Dato
22.08.2024

Høringssvar - forslag til ny rettshjepsforskrift

Ombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne og gi veiledning om likestillings- og diskrimineringsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 5.

Ombudet fører også tilsyn med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelsene Norge har etter FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD), FNs kvinnekongresskonvensjon (CEDAW) og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD), jf. diskrimineringsombudsloven § 5 tredje ledd.

Ombudet har tidligere gitt innspill til rettshjepsordningen flere ganger, herunder til NOU 2020:5 og i innspill til statsbudsjettet. I dette høringssvaret vil vi komme med noen merknader til de foreslåtte endringene i beregning av betalingsevne og egenandel, og til felles digital plattform for de som søker rettshjelp.

Ombudet mener at

1. det er positivt med en økonomisk modell hvor betalingsevnen er knyttet til folketrygdens grunnbeløp, at skattefrie ytelser holdes utenfor beregningen og det gjøres fradrag for forsørgeransvar for alle søkerens mindreårige barn, samt verdi og gjeld knyttet til primærbolig.

2. det er bra at det ikke skal betales egenandel for bruk av tolk. Det bør også være slik at merkostnader knyttet til tidsbruken ved behov for tolk ikke skal dekkes av den som har tolkebehovet. Det samme bør gjelde tilsvarende ved andre kommunikasjonsutfordringer på grunn av nedsatt funksjonsevne eller språk som medfører behov for økt tidsbruk for samme rettsråd eller representasjon mv.
3. vi støtter Sametinget i deres høringssvar om at salærforskriften fullt ut bør åpne for at merutgifter som skyldes bruk av samiske språk bør dekkes fullt ut av det offentlige.
4. vi støtter innføringen av en glideskala for beregning av egenandel.
5. satsene og budsjettet knyttet til fri rettshjelp må økes, slik at flere får tilgang til nødvendig rettshjelp.
6. en samlet digital søknadsportal er i utgangspunktet bra, så lenge denne er universelt utformet. Språket i løsningen må være tilgjengelig, og sikkerhetskravet ved innlogging må legges på et nivå som gjør at flest mulig har tilgang.
7. veiledning om løsningen og muligheten for å søke om fri rettshjelp utenom løsningen, må ta hensyn til de særlige behovene for mennesker med nedsatt funksjonsevne, eldre og personer som ikke snakker norsk.
8. terskelen for å avvise søknader utenfor portalen må være svært høy.

Uansett hvilke rettsområder som skal omfattes av ordningen med fri rettshjelp, er det viktig at tilgangen til fri rettshjelp utformes slik at tilgangen til fri rettshjelp ikke blir direkte eller indirekte dårligere for bestemte grupper.

Ombudet er positiv til en økonomisk modell for behovsprøvd rettshjelp som vil gjøre at flere får tilgang på offentlig støttet rettshjelp. Ombudet er også positiv til at betalingsevnen vil knyttes opp til grunnbeløpet i folketrygden, og at det skal gjøres fradrag for forsørgeransvar for barn. Departementet har foreslått samme fradrag for «tre eller flere barn». Vi mener det ikke bør settes en grense ved tre barn. Selv om det ikke skulle være meningen å gjøre fradrag for *alle* kostnadene ved å ha barn, og stordriftsfordeler kan tilsi at fradraget kan reduseres noe per barn, mener vi det bør gjøres et fradrag for kostnadene ved å forsørge hvert enkelt barn uavhengig av antall.

Vi støtter at det presiseres at verdi og gjeld knyttet til primærbolig i de fleste tilfeller ikke skal tas med i beregning av betalingsevne, og at midler i BSU skal holdes utenfor beregningen.

Ombudet støtter også at det er skattbar inntekt som vil legges til grunn for beregning av betalingsevne, slik at bl.a. grunnstønad til personer med nedsatt funksjonsevne holdes utenfor beregningen.

Merutgifter å grunn av bruk av tolk mv.

Ombudet støtter at det ikke skal betales egenandel for bruk av tolk. Vi vil likevel understreke at dette også burde gjelde for den ekstra tidsbruken bruk av tolk medfører. Noe annet vil gi en større økonomisk belastning på de som er avhengige av bruk av tolk. Dette kan føre til indirekte forskjellsbehandling av dem, som på grunn av etnisitet/språk eller nedsatt funksjonsevne, trenger tolk. Vi støtter Sametinget i deres høringssvar om at salærforskriften fullt ut bør åpne for at merutgifter som skyldes bruk av samiske språk bør dekkes fullt ut av det offentlige. Ombudet mener dette også bør gjelde ved behov for tolk av andre årsaker.

Kommunikasjonsutfordringer på grunn av nedsatt funksjonsevne eller språk kan også gi økt tidsbruk der det ikke er nødvendig med tolk. Det bør ikke stille disse personene dårligere enn andre når det kommer til å motta rettshjelp og dekke evt. egenandel etterpå. Ombudet mener, som vi også skrev i vårt høringssvar til NOU 2020:5, at beregningen av antall rettshjelpstimer i stykkprissakene, og egenandelen generelt, bør ta hensyn til eventuelle kommunikasjonsutfordringer slik at enkelte rettshjelpsmottakere ikke stilles dårligere enn andre på grunn av funksjonsnedsettelse eller språk.

Glideskala for egenandel

Ombudet mener budsjettet og satsene knyttet til fri rettshjelp må økes, slik at flere får tilgang. Mange av de som i dag faller utenfor ordningen har fortsatt så dårlig råd at de ikke har noen reell mulighet til selv å dekke advokatkostnader og rettsgebyr i saker hvor de enten har behov for juridisk rådgivning eller rettslig avgjørelse. Som et skritt på veien støtter vi en glideskala for beregning av egenandel til fri rettshjelp. Vi ser også at dette kan motvirke uheldige

terskeleffekter, som andre organisasjoner tidligere har trukket frem som negative i f.eks. foreldretvistsaker. En glideskala kan på den måten også virke konfliktdempende.

Samlet søknadsportal og søknader utenfor portalen

En felles digital søknadsplattform som kan gi raskt svar på om de enkelte har rett på fri rettshjelp er i utgangspunktet positivt. Ombudet tar det som en selvfølge at løsningen som velges vil være universelt utformet og at språket som brukes vil være tilgjengelig for de fleste. Sikkerhetskravet ved innlogging bør videre legges så lavt som mulig. Det er flere grupper (f.eks. flyktninger) som ikke ennå har BankID, men som kan bruke MinID til å logge seg på offentlige sider.

Departementet peker på behovet for en unntaksbestemmelse der søkeren ikke kan benytte seg av portalen og ikke ennå har bistand fra advokat. Manglende elektronisk ID eller nedsatt funksjonsevne er nevnt som eksempel. Vi vil påpeke at også andre kan møte barrierer ved en digital løsning, f.eks. eldre som både kan ha nedsatt funksjonsevne eller være digitalt utenforstående, eller personer som har vanskelig med å bruke løsningen på grunn av språkbarrierer. Det er viktig at veiledning om løsningen og søknad utenom løsningen, tar hensyn til disse gruppene. Siden løsningen vil ha automatisert innhenting av en del opplysninger, ser vi det som positivt hvis flest mulig veiledes på en måte som gjør dem i stand til å bruke den digitale løsningen. Siden en digital løsning i seg selv innebærer en tilgjengelighetsbarriere for mange grupper, mener vi terskelen for å avvise søknader som kommer utenom den digitale portalen om både ikke-behovsprøvd og behovsprøvd rettshjelp bør være svært høy.

Avslutning

Vi ser frem til å følge prosessen videre mot en ny rettshjelpsordning, og er tilgjengelige hvis det er behov for videre diskusjon av ordningen i et likestillingsperspektiv.

Vennlig hilsen

Margrethe Søbstad
fagdirektør

Thea Borkhus Gabrielsen
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.